

УДК 336:502.13

DOI <https://doi.org/10.32851/wba.2021.1.15>

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВИХ ЗАСАД ФІНАНСУВАННЯ ГІДРОЕКОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Подаков Є.С. – к.е.н., доцент,

Козичар М.В. – к.с.-г.н., доцент,

Оліфіренко В.В. – к.вет.н., доцент,

Херсонський державний аграрно-економічний університет,

podakov19@gmail.com

В статті досліджено зміни, що відбулися в законодавчому забезпеченні регулювання правових засад фінансування гідроекологічної діяльності. Дано оцінку сучасної системи фінансування природоохоронної діяльності. Проведено дослідження щодо впливу навантаження на тенденції екологічного розвитку сектору економіки.

Процеси глобалізації та суспільних трансформацій підвищили пріоритетність збереження довкілля, а отже, потребують від України вжиття термінових заходів. Протягом тривалого часу економічний розвиток держави супроводжувався незбалансованою експлуатацією природних ресурсів, низькою пріоритетністю питань захисту довкілля, що унеможливило досягнення збалансованого (сталого) розвитку.

Україна є однією з найменш водозабезпечених країн Європи, при цьому водокористування в країні здійснюється переважно нераціонально. Внаслідок токсичного, мікробіологічного та біогенного забруднення відбувається погіршення екологічного стану річкових басейнів, а також прибережних вод та територіальних вод Чорного і Азовського морів. Особливо слід відзначити незадовільний стан причорноморських лиманів, більшість з яких належать до природно-заповідного фонду і є унікальними рекреаційними ресурсами.

Фінансування гідроекологічної діяльності за останні роки зазнало суттєвих змін. Довгий час система інвестицій у цій галузі базувалася на централізованих капітальних вкладеннях з бюджету держави. Крім того, підприємства вкладали і власні кошти, в основному, на модернізацію виробництва та капітальний ремонт природоохоронних споруд. Також вони несли поточні витрати, які пов'язані з експлуатацією очисних водних споруд, фільтрів очистки та інших аналогічних об'єктів.

За браком коштів екологічні проблеми в Україні нині практично не вирішуються. Система організації управління природокористуванням, охороною навколишнього середовища, контролю за цими процесами виявилася неспроможною здійснювати ефективне екологічне регулювання розвитку продуктивних сил суспільства, розв'язувати складні еколого-економічні проблеми.

Розглядаються сучасні проблеми та недоліки існуючої системи фінансування та законодавче забезпечення регулювання правових засад природоохоронної діяльності в Україні. Визначено позиції економічної політики України в галузі

природоохоронної області. Досліджено економічні інструменти екологічного менеджменту та визначено джерела фінансування природоохоронної діяльності.

До перспективних стимулюючих заходів природоохоронної діяльності в умовах України екологи відносять ринкову реалізацію права на забруднення. Ця ідея існує як частина плану заохочення суб'єктів господарювання до використання високоефективних очисних споруд і ґрунтується на різниці між фактичним та екологічно допустимим рівнями забруднення. Коли цей рівень є нижчим від встановленої межі, то певна компанія дістає право на забруднення навколишнього середовища у вигляді сертифіката, який може бути проданий іншим суб'єктам господарювання. Враховуючи, що штрафи на забруднення у багато разів перевищують вартість сертифіката, практику використання ринкового стимулу зниження рівня забруднення проти встановлених стандартів слід визнати доцільною і для наших умов.

Взагалі, фінансування гідроекологічної діяльності повинно здійснюватися наступним чином. Найбільш узагальнюючим показником у даній області є інтегральний показник витрат на охорону навколишнього середовища, який відображує загальну суму витрат держави, підприємства, організації. Дані витрати, які мають цільове або опосередковано природоохоронне значення, включають капітальні вкладення в охорону природи, поточні витрати на утримання та експлуатацію природоохоронних основних фондів, витрати на їх капітальний ремонт, а також витрати на утримання відповідних державних структур, водного господарства, рекреаційних територій.

Пошук ефективних механізмів і моделі охорони навколишнього природного середовища в нашій державі слід розглядати у контексті міжнародного співробітництва. З метою поживлення процесу створення екологічної мережі в Україні і її регіонах потрібно розвивати міжвідомчу співпрацю, уніфікувати підходи щодо збереження всіх законодавчо захищених природних територій. Екологічні мережі слід інтегрувати у схеми планування територій, які розроблятимуться для кожної області України.

Ключові слова: гідроекологічна діяльність, фінансування природоохоронної діяльності, економічний механізм управління гідроекологічною діяльністю, штрафи за забруднення, стимулюючі заходи.

Постановка проблеми. Процеси глобалізації та суспільних трансформацій підвищили пріоритетність збереження довкілля, а отже, потребують від України вжиття термінових заходів. Протягом тривалого часу економічний розвиток держави супроводжувався незбалансованою експлуатацією природних ресурсів, низькою пріоритетністю питань захисту довкілля, що унеможливило досягнення збалансованого (сталого) розвитку.

Першопричинами екологічних проблем України є: підпорядкованість екологічних пріоритетів економічній доцільності; неврахування наслідків для довкілля у законодавчих та нормативно-правових актах, зокрема у рішеннях Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади; переважання ресурсо- та енергоємних галузей у структурі економіки із здебільшого негативним впливом на довкілля, що

значно посилюється через неврегульованість законодавства при переході до ринкових умов господарювання; фізичне та моральне зношення основних фондів у всіх галузях національної економіки; неефективна система державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища та регулювання використання природних ресурсів, зокрема неузгодженість дій центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, незадовільний стан системи державного моніторингу навколишнього природного середовища; низький рівень розуміння в суспільстві пріоритетів збереження довкілля та переваг збалансованого (сталого) розвитку, недосконалість системи екологічної освіти та просвіти; незадовільний рівень дотримання природоохоронного законодавства та екологічних прав і обов'язків громадян; незадовільний контроль за дотриманням природоохоронного законодавства та забезпечення невідворотності відповідальності за його порушення; недостатнє фінансування з державного та місцевих бюджетів природоохоронних заходів, фінансування таких заходів за залишковим принципом.

Запровадження міжнародних стандартів систем екологічного управління на підприємствах і в компаніях сприятиме розвитку системи управління навколишнім природним середовищем та реалізації в Україні міжнародних природоохоронних ініціатив.

Упровадження екосистемного підходу в галузеву політику та удосконалення системи інтегрованого екологічного управління, інтеграція екологічної політики до інших політик, обов'язкове врахування екологічної складової під час розроблення та затвердження документів державного планування та у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, зокрема екологічна модернізація підприємств рибного господарства шляхом зниження ставки екологічного податку або у формі фіксованої річної суми компенсації (відшкодування податку), у поєднанні з поліпшенням екологічних характеристик продукції, є шляхом до сучасної системної екологічної політики, що реалізується у країнах – членах Європейського Союзу.

Україна є однією з найменш водозабезпечених країн Європи, при цьому водокористування в країні здійснюється переважно нераціонально. Внаслідок токсичного, мікробіологічного та біогенного забруднення відбувається погіршення екологічного стану річкових басейнів, а також прибережних вод та територіальних вод Чорного і Азовського морів. Особливо слід відзначити незадовільний стан причорноморських лиманів, більшість з яких належать до природно-заповідного фонду і є унікальними рекреаційними ресурсами. Підземні води України в багатьох регіонах за своєю якістю не відповідають установленим вимогам

до джерел водопостачання, що пов'язано передусім з антропогенним забрудненням, а інтенсивне їх використання призводить до виснаження горизонтів підземних вод.

Основними джерелами забруднення вод є скиди з промислових об'єктів, неналежний стан інфраструктури водовідведення та очисних споруд, недотримання норм водоохоронних зон, змив та дренажу токсичних речовин із земель сільськогосподарського призначення.

Основні речовини, що призводять до забруднення, – сполуки важких металів, сполуки азоту та фосфору, нафтопродукти, феноли, сульфати, поверхнево-активні речовини. Останнім часом зростає забруднення медичними відходами та мікропластиком, яке на сьогодні не контролюється. Забруднення вод призводить до виникнення різноманітних захворювань населення, зниження загальної резистентності організму і, як наслідок, до підвищення рівня загальної захворюваності, зокрема на інфекційні та онкологічні захворювання.

Діюча нині система моніторингу вод є неефективною та застарілою, не відповідає сучасним європейським стандартам. Система державного управління у сфері охорони вод потребує невідкладного реформування і переходу до інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом.

Фінансування гідроекологічної діяльності за останні роки зазнало суттєвих змін. Довгий час система інвестицій у цій галузі базувалася на централізованих капітальних вкладеннях з бюджету держави. Крім того, підприємства вкладали і власні кошти, в основному, на модернізацію виробництва та капітальний ремонт природоохоронних споруд. Також вони несли поточні витрати, які пов'язані з експлуатацією очисних водних споруд, фільтрів очистки та інших аналогічних об'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Недоліки такої системи фінансування різноманітні. По-перше, обсяг бюджетних інвестицій обмежений можливості бюджету. Оскільки природоохоронна діяльність ніколи не знаходилася у числі пріоритетів, її фінансування фактично здійснювалося за остаточним принципом. Обсяг цих вкладень також залежить від ситуації в економіці та не пов'язаний з потребами охорони природи. По-друге, гідроекологічні капітальні вкладення не кореспондуються ані з джерелами забруднення, ані з його масштабами та наслідками. Принцип «забруднювач платить» практично не працює, тобто кошти акумулюються за рахунок всіх податкових надходжень підприємств (у тому числі не забруднюючих навколишнє середовище), а також населення. По-третє, завжди існувала можливість нецільового, нераціонального витрачання коштів. З іншого боку, не було створено достатньо стимулів до повного освоєння цих коштів.

Лідерами у створенні національних екомереж є Чеська і Словацька Республіки, в яких концепція екомережі була сформована ще у 80-ті роки у колишній Чехословаччині [1]. У боротьбі за лідерство в процес формування екомережі активно включилася Бельгія та Нідерланди, де остання передбачила під екомережу 17 % території, або 700 тис. га, з яких 130 тис. га будуть природними екосистемами, а залишок складатимуть напівприродні або багатофункціональні.

Формулювання цілей статті. Метою державної гідроекологічної політики є досягнення доброго стану довкілля шляхом запровадження екосистемного підходу до всіх напрямів соціально-економічного розвитку України з метою забезпечення конституційного права кожного громадянина України на чисте та безпечне довкілля, впровадження збалансованого природокористування і збереження та відновлення природних екосистем; забезпечення сталого управління водними ресурсами за басейновим принципом; зниження рівня забруднення атмосферного повітря та вод; регулювання промислового вилову водних живих ресурсів у межах територіальних вод виключної (морської) економічної зони, континентального шельфу і внутрішніх водоймах України; зменшення антропогенного впливу на екосистеми Чорного та Азовського морів.

Результати досліджень. На сьогодні недостатня реалізація фінансових можливостей здійснення гідроекологічної діяльності й досить низька дієвість існуючого механізму фінансування природоохоронних заходів пояснюється такими причинами: недосконалість нормативно-правової бази щодо державної підтримки природоохоронної діяльності; низький рівень бюджетної дисципліни у сфері охорони навколишнього природного середовища; розбалансованість дохідної та видаткової частин системи фінансування природоохоронних заходів; недостатнє врахування у видатках визначених пріоритетів і комплексного підходу до вирішення питань в екологічній сфері; слабкий зв'язок між виділенням коштів і отриманням екологічного ефекту; недостатній розвиток системи результативних показників, які характеризують ефективність виконання бюджетних програм природоохоронного спрямування; обмеженість фінансових ресурсів і незначні обсяги поєднання різних джерел фінансування заходів для підвищення ефективності використання коштів на природоохоронні заходи; обмежене застосування ринкових механізмів державної підтримки природоохоронних заходів; нестабільність організаційного-економічного механізму екологічного регулювання.

За браком коштів екологічні проблеми в Україні нині практично не вирішуються. Система організації управління природокористуванням, охороною навколишнього середовища, контролю за цими процесами виявилася неспроможною здійснювати ефективне екологічне регулювання

розвитку продуктивних сил суспільства, розв'язувати складні еколого-економічні проблеми.

Вчені визначають, що тут можливі два варіанти. Перший – дещо модернізувати та вдосконалити існуючу систему управління, другий – створити принципово нову систему управління й регулювання в сфері природокористування та природоохорони, яка б повною мірою включала й ринкові механізми. Досвід країн з ринковою економікою переконує, що ринкові механізми у разі належного державного контролю за дотриманням вимог екологічного законодавства забезпечать сприятливі умови для природо- та ресурсозбереження, застосування екологічнобезпечних технологій і методів господарювання тощо, ніж жорстке планово-адміністративне регулювання.

З цією метою Україна намагається проводити екологічну політику, спрямовану на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, на захист життя і здоров'я населення від негативного впливу забруднення навколишнього природного середовища, на досягнення гармонічної взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів.

Таким чином, без законодавчої бази щодо оцінки антропогенного та техногенного ризику економічні механізми працювати не зможуть. Стає очевидним, що державне регулювання екологічної безпеки – це обґрунтована економічна політика, яка має бути розрахована на довготривалу перспективу. Право громадян України на здоров'я і якісне навколишнє природне середовище, яке гарантовано Конституцією, має бути повністю забезпеченим.

Сьогодні важливе значення має формування і запровадження дієвих економічних інструментів раціонального природокористування, серед яких можна виділити: податки, платежі, фінансову допомогу, кредити на обмеження викидів, платні дозволи на викиди, квоти, допуски чи граничні показники рівня забруднюючого викиду, ліцензії, створення організаційно-економічних умов для інноваційного підприємництва в екології, виробництва екотехніки та екотехнологій, утилізації відходів, розвиток екологічного аудиту, становлення екологічного менеджменту тощо. Платні дозволи створюють для забруднювачів стимули для зменшення своїх викидів до рівня, нижчого від установлених меж, щоб продавати різницю між реальними і дозволеними викидами іншим забруднювачам.

Особливо важливе значення має те, що уряд України проводить цілеспрямовану політику збереження біорізноманіття та розглядає створення національної екологічної мережі як втілення вдосконалення суспільства та його індивідуальних членів. Боротьба органів державної влади за «гарну» екологію знайшла своє відображення у таких законодавчих актах, як «Про

Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28.02.2019 року № 2697-VIII.

Відносини, пов'язані з формуванням, збереженням та невиснажливим використанням екомережі України регулюються також іншими законодавчими актами, а саме: Конституцією України, Законами України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про тваринний світ», «Про природно-заповідний фонд України», «Про рослинний світ», «Про Червону книгу України», «Про охорону земель», «Про землеустрій», «Про державний земельний кадастр», «Про державний контроль за використанням і охороною земель», «Земельним кодексом України», «Лісовим кодексом України», «Водним кодексом України» та нормативно-правовими документами відповідно до них, а також міжнародними договорами – Конвенцією про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовища існування водоплавних птахів (1971 р.), Конвенцією про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини (1972 р.), Конвенцією про біорізноманіття (1994 р.) та ін.

Рамковою конвенцією Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату визначено основи для розв'язання зазначеної проблеми. Кіотським протоколом до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату, ратифікованим Законом України «Про ратифікацію Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату», визначено кількісні цілі із скорочення викидів парникових газів на період до 2030 року для країн розвинених та з перехідною економікою, до яких належить Україна.

У грудні 2015 року в місті Парижі була прийнята нова глобальна кліматична Паризька угода до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату, ратифікована Законом України «Про ратифікацію Паризької угоди».

Відповідно до положень Паризької угоди Україна як сторона угоди зобов'язана зробити свій національно-визначений внесок для досягнення цілей сталого низьковуглецевого розвитку всіх галузей економіки та підвищення здатності адаптуватися до несприятливих наслідків зміни клімату, зокрема шляхом скорочення обсягу викидів парникових газів [2].

Займаючи менше 6 відсотків площі Європи, Україна володіє близько 35 відсотками її біологічного різноманіття. Біосфера України нараховує більше 70 тисяч видів флори і фауни, зокрема флори – понад 27 тисяч видів, фауни – понад 45 тисяч видів. Протягом останніх років спостерігається збільшення кількості видів рослин і тварин, занесених до Червоної книги України.

Україна розташована на перетині міграційних шляхів багатьох видів фауни, через її територію проходять два основні глобальні маршрути мігра-

ції диких птахів, а деякі місця гніздування мають міжнародне значення. Більше 100 видів перелітних птахів охороняються відповідно до міжнародних зобов'язань. З мігруючих видів фауни України більше 130 видів перелітних птахів, 8 видів риб, 3 види морських ссавців, 28 видів рукокрилих охороняються відповідно до міжнародних зобов'язань.

До складу природно-заповідного фонду України входять 8246 територій та об'єктів площею 3,98 мільйона гектарів (6,6 відсотка загальної площі країни) та 402,5 тисячі гектарів у межах акваторії Чорного моря. Частка земель природно-заповідного фонду в Україні є недостатньою і залишається значно меншою, ніж у більшості держав – членів Європейського Союзу, де частка таких земель становить у середньому 21 відсоток площі держав – членів Європейського Союзу.

За роки незалежності площа природно-заповідного фонду збільшилася у два рази, але цього недостатньо для збереження рідкісних і зникаючих видів рослин та тварин, середовищ їх існування. Разом з тим недосконалість існуючої законодавчої бази, відсутність чітко визначеної стратегії розвитку заповідної справи та недосконалість системи управління нею, низький рівень фінансового та матеріально-технічного забезпечення організації і функціонування природно-заповідного фонду, невідповідність системи охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду сучасним вимогам, відсутність єдиної системи оплати праці, соціальних гарантій та пільг для їх працівників, низький рівень екологічної освіти та інформованості населення зумовлюють загрозу нецільового використання та втрати територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Значно зросла загроза втрати зарезервованих та перспективних для подальшого заповідання цінних природних комплексів.

З метою припинення процесів погіршення стану навколишнього природного середовища необхідно збільшити площі земель екомережі, що є стратегічним завданням для досягнення екологічної збалансованості території України. Збільшення площі національної екомережі має насамперед відбуватися в результаті розширення існуючих та створення нових територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Основну загрозу біологічному різноманіттю становлять діяльність людини та знищення природного середовища існування флори і фауни. Спостерігається катастрофічне зменшення площі територій водноболотних угідь, степових екосистем, природних лісів, яке відбувається внаслідок розорювання земель, вирубування лісів з подальшою зміною цільового призначення земель, осушення або обводнення територій, промислового, житлового та дачного будівництва тощо. Поширення неабіогенних видів у природних екосистемах викликає значний дисбаланс у біоценозах.

Завдання з охорони біорізноманіття не вирішується під час приватизації земель, підготовки і виконання програм галузевого, регіонального і місцевого розвитку. Відсутність закріплених на місцевості в установленому законом порядку меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду призводить до порушення вимог заповідного режиму. Незадовільними є темпи встановлення у природі (на місцевості) прибережних захисних смуг вздовж морів, річок та навколо водойм, які виконують роль екологічних коридорів.

З метою припинення втрат біологічного різноманіття Україна має врахувати рекомендації міжнародних документів щодо перегляду та оновлення законодавчих і нормативних актів щодо біологічного різноманіття.

У вересні 2015 року було ухвалено Резолюцію Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року».

В Україні було розроблено національну систему цілей сталого розвитку, що має забезпечити підґрунтя для подальшого планування розвитку України, подолання дисбалансів, які існують в економічній, соціальній та екологічній сферах; забезпечити такий стан довкілля, що сприятиме якісному життю і благополуччю нинішніх та майбутніх поколінь; створити необхідні умови для суспільного договору між владою, бізнесом і громадянським суспільством щодо підвищення якості життя громадян і гарантування соціально-економічної та екологічної стабільності; досягнути високого рівня освіти та охорони громадського здоров'я; упровадження регіональної політики, яка базуватиметься на гармонійному поєднанні загальнонаціональних і регіональних інтересів; збереження національних культурних цінностей і традицій.

Відмінності соціально-економічного розвитку регіонів України зумовлюють нерівномірне техногенне навантаження на навколишнє природне середовище. Передбачається, що положення Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року і розроблені на її основі та з урахуванням завдань Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2030 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України, національні плани дій будуть інтегровані в регіональні програми соціально-економічного розвитку та деталізовані на рівні регіональних планів дій з охорони навколишнього природного середовища Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя, на основі яких будуть розроблені місцеві плани дій з охорони навколишнього природного середовища, підготовлені на рівні територіальних громад, міських, сільських та селищних рад.

За результатами виконання місцевих планів дій передбачається посилити значення органів місцевого самоврядування у процесі реалізації

державної гідроекологічної політики, визначити напрями її вдосконалення з урахуванням регіональної специфіки [2].

Досягнення цілей державної гідроекологічної політики здійснюватиметься двома етапами:

– до 2025 року передбачається стабілізація екологічної ситуації шляхом закріплення змін у системі державного управління, які відбулися шляхом реформування системи державного екологічного управління, імплементації європейських екологічних норм і стандартів, удосконалення систем екологічного обліку та контролю, впровадження фінансово-економічних механізмів стимулювання екологічно орієнтованих структурних перетворень в економіці, впровадження механізмів стимулювання підприємств до енергоефективності, впровадження електронного урядування, поширення екологічних знань, а також підвищення екологічної свідомості суспільства, інформатизація сфери охорони навколишнього природного середовища та природокористування усіх рівнів;

– до 2030 року передбачається досягнення істотних зрушень щодо покращення стану навколишнього природного середовища шляхом збалансованості між соціально-економічними потребами та завданнями у сфері збереження навколишнього природного середовища, забезпечення розвитку екологічно ефективного партнерства між державою, суб'єктами господарювання та громадськістю, сталого низьковуглецевого розвитку, який стане додатковим стимулом соціально-економічного розвитку України.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та гідроекологічної безпеки, щороку готує та оприлюднює звіт про реалізацію державної екологічної політики України та виконання Національного плану дій з реалізації Основних засад (стратегії) державної екологічної політики.

У 2030 році Україна має досягти такого рівня збалансованого (сталого) розвитку, за якого залежність від використання невідновлювальних природних ресурсів та забруднення навколишнього природного середовища будуть зведені до екосистемно прийнятних рівнів. Упровадження інтегрованого управління водними ресурсами дасть змогу значно покращити екологічний стан водойм і водотоків. До 2030 року Україна має впровадити систему ефективного управління для забезпечення збалансованого користування природними ресурсами з урахуванням необхідності забезпечення ними прийдешніх поколінь.

Для забезпечення виходу України на міжнародні та європейські ринки має бути передбачено здійснення заходів, що гарантують впровадження міжнародних стандартів управління довкіллям і екологічного мар-

кування продукції, прискорення інформатизації сфери охорони довкілля та використання природних ресурсів, створення національної багаторівневої інфраструктури управління геоекологічними даними та загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації.

В Україні будуть створені умови для подальшого забезпечення розвитку екологічної мережі, створення репрезентативної та ефективно керованої системи територій та об'єктів природно-заповідного фонду, в тому числі за рахунок екологічного відновлення порушених, засолених і деградованих ґрунтів та ґрунтів, забруднених унаслідок Чорнобильської катастрофи, а також розширено заповідні території для збереження в природному стані найбільш типових природних комплексів Полісся.

Розвиток екосистемних послуг дасть змогу створити можливості для сталого розвитку суспільства та екосистеми. Біологічне різноманіття України, яке надає екосистемні послуги, до 2030 року повинно бути збереженим, оціненим і відповідним чином відновленим.

Очікується створення правової бази для забезпечення розвитку транспортної та телекомунікаційної інфраструктури, будівництва об'єктів відновлюваної енергетики з урахуванням потреб міграції та вільного пересування тварин.

Очікується створення правової бази та умов для реалізації державної політики у сфері зміни клімату, запобігання подальшої деградації земель та опустелювання, зокрема шляхом ощадливого використання водних ресурсів і впровадження науково, екологічно та економічно обґрунтованих підходів до проведення меліоративних робіт.

Мають бути створені умови для декарбонізації енергетичного сектору, активного впровадження технологій енергозбереження та підвищення енергоефективності, збільшення виробництва енергії за рахунок відновлювальних та альтернативних джерел, впровадження найкращих наявних низьковуглецевих, ресурсозберігаючих технологій виробництва, а також сучасних будівельних технологій з тепло- та енергозбереження, що дасть змогу істотно зменшити обсяг викидів парникових газів та забруднюючих речовин в атмосферне повітря, а також скидання забруднюючих речовин у водойми. Упровадження інтегрованого управління водними ресурсами дасть змогу значно покращити екологічний стан водойм і водотоків. Очікується, що суб'єкти господарювання та приватні домогосподарства скидатимуть у міську мережу водовідведення тільки повністю очищені стоки за рахунок повсюдного встановлення сучасних локальних систем очистки.

Інституційну спроможність центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та гідроекологічної безпеки, буде

поширено шляхом реформування та удосконалення державного управління і наближення природоохоронного законодавства до екологічного права Європейського Союзу.

Запровадження системи електронного врядування та автоматизованих інформаційних систем екологічних даних значно посилить прозорість, оперативність та якість прийняття управлінських рішень, дотримання екологічних прав громадян.

Запровадження стратегічної екологічної оцінки документів державного планування забезпечить удосконалення механізмів стратегічного планування розвитку соціально-економічної політики на державному, регіональному та місцевому рівнях та буде важливим інструментом оцінки впливу на довкілля, зокрема у транскордонному контексті.

Інтегрована система державного моніторингу і довгострокових наукових досліджень стану всіх складових навколишнього природного середовища буде створена, нормативно і технічно забезпечена відповідно до вимог права Європейського Союзу і діятиме в режимі реального часу. Науково-технічна, інформаційна та кадрова складові державного контролю у сфері охорони навколишнього природного середовища, сталого використання, відтворення і охорони природних ресурсів та моніторингу навколишнього природного середовища будуть удосконалені за рахунок переходу від неефективного тотального природоохоронного контролю до системи запобігання правопорушенням на основі комплексного моніторингу стану навколишнього природного середовища, зменшення тиску на бізнес-середовище, залучення громадськості до природоохоронного контролю.

Значне підвищення рівня екологічної освіти, просвіти та виховання громадян України створить умови для запровадження у повсякденне життя громадян моделей сталого споживання, активізує їхню роль у запобіганні забрудненню та здійсненні контролю за станом навколишнього природного середовища, сталому використанні природних ресурсів і відновленні природно-ресурсного потенціалу України.

Реалізація Основних засад державної екологічної політики дасть змогу: створити ефективну систему доступу до публічної інформації/даних, забезпечити дотримання екологічних прав громадськості на доступ до публічної інформації з питань охорони навколишнього природного середовища та підвищити рівень екологічної свідомості громадян України; поліпшити стан навколишнього природного середовища до більш безпечного для екосистем та населення рівня з урахуванням європейських вимог до якості навколишнього природного середовища; ліквідувати залежність процесу економічного зростання від збільшення використання природних ресурсів і енергії та підвищення рівня забруднення навколишнього при-

родного середовища; зменшити втрати біо- та ландшафтного різноманіття і сформувати цілісну та репрезентативну екомережу; удосконалити систему екологічно невиснажливого використання природних ресурсів; мінімізувати забруднення ґрунтів небезпечними забруднюючими речовинами та відходами; забезпечити перехід до системи інтегрованого екологічного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища та розвиток природоохоронної складової в галузях економіки; перейти на систему комплексного державного моніторингу стану навколишнього природного середовища та удосконалити систему інформаційного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень [2].

Висновки. До перспективних стимулюючих заходів природоохоронної діяльності в умовах України екологи відносять ринкову реалізацію права на забруднення. Ця ідея існує як частина плану заохочення суб'єктів господарювання до використання високоефективних очисних споруд і ґрунтується на різниці між фактичним та екологічно допустимим рівнями забруднення. Коли цей рівень є нижчим від встановленої межі, то певна компанія дістає право на забруднення навколишнього середовища у вигляді сертифіката, який може бути проданий іншим суб'єктам господарювання. Враховуючи, що штрафи на забруднення у багато разів перевищують вартість сертифіката, практику використання ринкового стимулу зниження рівня забруднення проти встановлених стандартів слід визнати доцільною і для наших умов.

Взагалі, фінансування гідроекологічної діяльності повинно здійснюватися наступним чином. Найбільш узагальнюючим показником у даній області є інтегральний показник витрат на охорону навколишнього середовища, який відображає загальну суму витрат держави, підприємства, організації. Дані витрати, які мають цільове або опосередковано природоохоронне значення, включають капітальні вкладення в охорону природи, поточні витрати на утримання та експлуатацію природоохоронних основних фондів, витрати на їх капітальний ремонт, а також витрати на утримання відповідних державних структур, водного господарства, рекреаційних територій.

Пошук ефективних механізмів і моделі охорони навколишнього природного середовища в нашій державі слід розглядати у контексті міжнародного співробітництва. З метою пошкваллення процесу створення екологічної мережі в Україні і її регіонах потрібно розвивати міжвідомчу співпрацю, уніфікувати підходи щодо збереження всіх законодавчо захищених природних територій. Екологічні мережі слід інтегрувати у схеми планування територій, які розроблятимуться для кожної області України.

CURRENT PROBLEMS AND LEGISLATIVE PROVISION OF REGULATION OF LEGAL FRAMEWORKS OF FINANCING OF HYDROECOLOGICAL ACTIVITY

Podakov E.S. – Ph.D. (Economic), Associate Professor,

Kozychar M.V. – PhD (Agriculture), Associate Professor,

Olifirenko V.V. – Candidate of Veterinary Sciences, Associate Professor,

Kherson State Agrarian and Economic University,

podakov19@gmail.com

The article examines the changes that have taken place in the legislative provision of regulation of the legal basis for financing hydrological activities. An assessment of the modern system of financing environmental activities is given. A study was conducted on the impact of stress on trends in environmental development of the economy.

The processes of globalization and social transformations have increased the priority of preserving the environment, and therefore require urgent action by Ukraine. For a long time, the economic development of the state was accompanied by unbalanced exploitation of natural resources, low priority of environmental protection, which made it impossible to achieve balanced (sustainable) development.

Ukraine is one of the least water-supplied countries in Europe, and water use in the country is mostly irrational. Due to toxic, microbiological and biogenic pollution, the ecological condition of river basins, as well as coastal waters and territorial waters of the Black and Azov Seas is deteriorating. Of particular note is the unsatisfactory condition of the Black Sea estuaries, most of which belong to the nature reserve fund and are unique recreational resources.

The financing of hydro-ecological activities has undergone significant changes in recent years. For a long time, the system of investments in this area was based on centralized capital investments from the state budget. In addition, the companies invested their own funds, mainly in the modernization of production and overhaul of environmental facilities. They also incurred the running costs associated with the operation of water treatment plants, treatment filters and other similar facilities.

Due to lack of funds, environmental problems in Ukraine are practically unsolved. The system of management of nature management, environmental protection, control over these processes was unable to carry out effective environmental regulation of the development of productive forces of society, to solve complex environmental and economic problems.

Modern problems and shortcomings of the existing system of financing and legislative support of regulation of legal bases of nature protection activity in Ukraine are considered. The positions of Ukraine's economic policy in the field of environmental protection are determined. The economic tools of ecological management are investigated and the sources of financing of nature protection activity are determined.

Among the promising incentives for environmental activities in Ukraine, environmentalists include the market realization of the right to pollution. This idea exists as part of a plan to encourage businesses to use high-efficiency treatment plants and is based on the difference between actual and environmentally acceptable levels of pollution. When this level is lower than the set limit, a company gets the right to pollute the environment in the form of a certificate that can be sold to other businesses. Given

that pollution penalties are many times higher than the cost of the certificate, the practice of using a market incentive to reduce pollution against the established standards should be considered appropriate for our conditions.

In general, the financing of hydro-ecological activities should be as follows. The most generalizing indicator in this area is the integrated indicator of expenses for environmental protection, which reflects the total amount of expenses of the state, enterprise, organization. These costs, which have targeted or indirect environmental significance, include capital investments in nature protection, current costs for maintenance and operation of environmental fixed assets, costs for their overhaul, as well as maintenance costs of relevant government agencies, water management, recreational areas.

The search for effective mechanisms and models of environmental protection in our country should be considered in the context of international cooperation. In order to revive the process of creating an ecological network in Ukraine and its regions, it is necessary to develop interdepartmental cooperation, unify approaches to the preservation of all legally protected natural areas. Ecological networks should be integrated into the planning schemes of territories that will be developed for each region of Ukraine.

Keywords: hydroecological activity, financing of nature protection activity, economic mechanism of hydroecological activity management, fines for pollution, stimulating measures.

ЛІТЕРАТУРА

1. Парчук Г., Мовчан Я. Європейська екомережа та досвід формування національних екомереж у країнах Європи. Розбудова екомережі України. Київ, 1999. 127 с.
2. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 року № 2697-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2697-19> zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text (дата звернення: 19.02.2021).

REFERENCES

1. Parchuk G., Movchan Ya. (1999). *Evropeyska ecomereja ta dosvid formuvannya nacionalnykh ecomerej u krainach Evropy. Rozbudova ecomereji Ukrainy* [European eco-network and experience in forming national eco-networks in European countries. Development of the ecological network of Ukraine]. [in Ukrainian].
2. About the Basic principles (strategy) of the state ecological policy of Ukraine for the period till 2030. (2019). Verkhovna Rada of Ukraine. Law of Ukraine dated February 28, 2019, no. 2697-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2697-19>.